

### 3. Arartekoaren 3/2010 gomendio orokorra, abenduaren 21ekoa Emakume eta gizonen arteko berdintasuna jaietan

#### I. Aurrekariak

10 urte baino gehiago igaro dira, behin eta berriz eta ia etengabe, emakumeek tokiko jai ekintzetan duten parte hartzeari buruzko kezak jasotzen ari ginenetik, haiek denak Euskadiko zenbait herritan oso errotuta dauden tradizioen adierazpenei buruzkoak. Salaketarik nabarmenenak emakumeek Irun eta Hondarribiko alardeetako parte hartzean behar duten berdintasunari buruzkoak izan dira, baina ez bakarrak. Erakunde honen aurrean beste keza batzuk ere aurkeztu dira, tokiko beste jai ekintza edo tradizio batzuetan ere, era batera edo bestera, emakumeak ekintza guztietatik, batzuetatik edo haien antolakuntzatik at uzten zituztelako. Hala gertatzen da Ugaoko indaba janean, Donostiako danborradan, Laudioko Erroke Deunaren Kofradiaren afarian. Kasu batzuetan, tokiko herri-aginteek behar bezala bideratu dute arazoa, beste batzuetan gure esku-hartzeak lagundu du berdintasun oinarriari lotutako irtenbidea bideratzen, eta beste batzuetan, tamalez, emakumeen eskusioak bertan dirau, orokorrean, erakunde pribatuen babespean. Izan ere, halako erakundeek, eginkizun para-publikoak betez, konstituzioak agindutako berdintasunari muzin egin nahi diote, tradizioaren osotasunaren itxurazko babesean.

Orain arte, keza horiek direla-eta, gure aburuz kasu horietako bakoitzak dakarren zuzenbide eta gizarte irismenari dagokionez, zenbaitetan gure iritzia gomendio, adierazpen eta ebazpenen bidez eman badugu ere, uste dugu guztien azpian ezkututzen den arazo komunari era bateratuan heltzeko garaia dela, Euskadiko jai guztiak emakume eta gizonen arteko berdintasunezko gizartearen isla izatea lortu behar delakoan, hura izanda demokrazia batean gizarte eredu posible bakarra.

#### II. Oinarriak

##### II.1. *Tradizioa eta emakume eta gizonen arteko berdintasuna: Emakumeak ikusezin historian. Jaia taldeko nortasunaren eta gizarte antolamenduaren adierazpena*

Emakumeek jai jardueretan berdintasunez parte hartzeari uko egiten diotenenek, orokorrean, tradizioa errespetatzea darabilte argudio gizezkoen nagusitasunaren egoerari eusteko, emakume eta gizek eginkizun estereotipatuak emanez, izan jai adierazpenean bertan, izan antolakuntza irizpideetan.

Ez dago zalantzarik jaiak uneko talde sentipenaren adierazpen argia direla eta izan direla garaia guztietan, garaiz garaiko gizarte antolamendu eta egituraren beraren ezaugarriak islatuz maiz. Zentzu horretan, zama sinboliko handia duten gertaerak dira, eta euren ere jokabide eredu berriak elikatzen dituzte. Hortaz, ez da onargarria jaiak herri-aginteek onartutako adierazpen sexistaren azken lubakia izatea.

Beste alde batetik, gogorarazi behar dugu tradizioak –jai ospakizuna eragin zuten gertaera historikoak zein ere diren–, demokraziaren euskarri, eraikitzen ari garen berdintasunezko errealitateari egokitzeko premia gorria.

## **II.2. *Pertsonen eskubideak eta gehiengoak. Gizarte sentsibilizazioa benetako eta egiazko berdintasuna lortzeko funtsezko eginkizun publikoa***

Emakumeek jai jardueretan parte hartzeko gatazka deitutakoaren aurrean, orokorrean, aurkako jarrera biren aurrean irtenbide zuzena zein den erabakitzekeo gizartearen gehiengoaren iritzia galdetzea komeni dela proposatu da.

Jokatzeko modu horren perbertsioaz ohartarazi nahi dugu. Erakunde honentzat, askotan adierazi dugunez, argi dago emakumeak jai jardueretako parte hartzetik at uzteak, [Konstituzioko](#) 14. artikuluan emandako berdintasun oinarria urratzen duela eta, ondorioz, ezin dela gehiengo bidez epaitu jokabide horren ontasuna. Edozein sistema demokratikotan, oinarriko eskubideak gehiengoan jokotik kanpo geratzen dira. Oinarri hori “*eskubideak ez dira bozkatzen*” arauan barne hartzen da eta emakumeek jaietan berdintasunez parte hartzearen aurkako erabakiari zilegitasuna emateko ahalegin oro galarazten du, hura gehiengo handitan oinarritu arren.

## **II.3. *Antolakuntza pribatua jai eremuaren azpian dagoen erantzukizun publikoa esaltzeko***

Erakunde honen aurrean emakumeek jai jardueretan daukaten parte hartzeari buruz egin diren kexa guztietan beste gai bat agertu da: gertakari horien antolakuntzaren titulartasun publiko edo pribatuari buruzko eztabaida. Oro har, tokiko jaien antolakuntzan, gehiago edo gutxiago, udaleko auzoko norbanako taldeek laguntzen dute, baina finantzazioaren eta zenbait baliabide materialak (eta giza baliabideak) jartzearen ardura, kasu gehienetan, azken batean, udalarena izan arren.

Baina, antolatzen diren jai jardueretan emakumeek eta gizonen berdintasunez parte hartzeko kontua batez ere herri-aginteei dagokiela kontuan izanda, leku askotan jai gertakari horien antolakuntza pribatua aldarrikatu da, eta kasu batzuetan lehenagoko antolakuntzaren egoera aldatu da jai antolakuntza osoa talde pribatuetara eskualdatzeko. Jaien titulartasuna eskualdatzeko mugimenduaren xede bakarra gertakari hori berdintasun oinarriaren agintetik ateratzea izan da, horrela jaiak emakumeen berdintasunezko parte hartzerik gabe jarraitu ahal izateko.

Horren gainean, konbentzituta gaude gizarte demokratiko batean historia eta gizarte esanahi garrantzitsua duten jaiak ezin direla esku pribatuetan utzi; aitzitik, funtsean herritar guztien ondarea izan behar dute, are gehiago herriko auzoko guztiek beretzat jo eta dagokien udal edo herriaren nortasun ezaugarritzat baloratzen duten jaiak direnean. Holako kasuetan, titulartasun publikoak baino ezin du bermatu kultura ondare komun hori gordetzea, haren

antolakuntzaren kudeaketa erakunde edo talde partikularretara pasarazi arren. Hori dela-eta, gure ustez komeni da tresna arautzaile bat abiarazteko aukerari buruz hausnartzen hastea edo, beharrezkoa balitz, gure herrietako jai ondarerik garrantzitsuenaren titulartasun publikoa bermatuko duen lege ekimena sustatzea, Euskadiko tokiko jaiak herritar guztien kultura ondare ukiezin izendatuz, eta horrela gure zuzenbide ordenamenduko funtsezko oinarriari eta funtsezko eskubideen aginpideari lotuko zaizkiela ziurtatuz.

#### **II.4. Herri-agintek jaietan emakumeen eta gizonen arteko berdintasuna sustatzeko duten betebeharra**

Zein ere den herri administrazioek euskal herrietako jai gertakariak antolatzeke eta eratzeko duten parte hartze maila, zalantzarik gabe, Konstituzioko 9.2 artikulua benetako eta egiazko berdintasuna galarazten duten oztopoak kenarazten dizkie herri-aginte guztiei. Manu horren aginduaren xedea Konstituzioko 14. artikulua formalki aldarrikatutako berdintasun materiala lortzea da, eta horrela gizarte Estatuak egiazko eta benetako berdintasunezko gizarte lortzeko aktiboki engaiatzeko daukan eginkizuna ematen du –horrela Estatu liberalaren eredu gaingidituz, hark pertsonen arteko berdintasun formala baino ez baitu aldarrikatzen–.

Betebehar horiek izugarri argitu dira lege hauen ondorioz: Eusko Legebiltzarraren Emakumeen eta Gizonen Berdintasunerako [otsailaren 18ko 4/2005 Legea](#) eta emakumeen eta gizonen egiazko berdintasunerako [martxoaren 22ko 3/2007 Lege Organikoa](#).

Lege horiek betebehar zehatzak dauzkate herri administrazioek arlo guztietan –kultura eta jai arloan ere bai– emakumeen eta gizonen arteko berdintasuna bultzatzeko ekintza positiboak hel diezaieten eta, zentzu horretan tresna garrantzitsua dira herri-agintek benetako eta egiazko berdintasuna galarazten duten oztopoak kentzeko duten betebeharra ezartzeko.

#### **II.5. Ondorioa**

Tokiko herri agintek, gainontzeko euskal administrazioek bezala, euren eskumenen esparruan, ezin diete bizkarra eman gizartearen ezinbesteko aurrerapenari, aldaketari eta gizarteak bizi duen eta zuzenbideak bultzatu nahi duen aldaketa sakonari. Hori dela-eta, ezin dute lagundu, laguntza esplizitu edo inplizituaren, anbiguotasunaren edo inhibizioaren bidez, herritartasun kontzeptu herrera sendotzen, emakume eta gizonentzako berdintasunezko jairik ez dagoen Euskadiko tokietan, kontzeptu horrek ezin baitu tokirik izan gure sistema demokratikoan eta, tamalez, kontzeptu hori gure gizartearentzat gorrotagarriak diren jokabideak elikatzen duen oinarri ideologikoa baita. Aitzitik, oso garrantzitsua da herri erakundeak, zein bere eskuduntza eremuan, aktiboki eta erabakitaz, itzulingururik eta zehaztugabetasunik gabe, Euskadi osoan emakume eta gizonentzako berdintasunezko jaiak sustatzen engaiatzea.

Horregatik guztiagatik, Arartekoak honako gomendio hauek egiten ditu:

### III. Gomendioak

#### Euskal udalei:

- Euren udaletan ez baimentzea eta ez onartzea emakumeak berdintasunean aritzea baztertzeko duen jai jarduerarik ospatzea.
- Zuzenean edo zeharka, ez finantzatzea, laguntzea edo bultzatzea emakume eta gizonentzako berdintasunezko jai ekintzak burutzeko jarduerak dauzkan talde edo elkarterik.
- Jai arloan desberdintasuneko egoeren aurrean inhibitu beharrean, euren jaietan emakumeen eta gizonen berdintasun osoa lortzea bilatzen duten ekintza positiboak sustatzea.
- Batez ere jaietan emakumeen eta gizonen berdintasunaren alde aktiboki lan egiten duten pertsonak, taldeak edo elkarteak bultzatzea eta laguntzea.
- Euren udaletako jaietan bereizkeria, emakume eta gizonen partaidetza desorekatua edo estereotipo sexisten sendotzea jazartzea, holako jarrerei antzemanez gero, emakumeen eta gizonen berdintasuna ziurtatzera berariaz bideratutako jai politikak eratzuz.
- Jai jarduera guztien antolamenduaren azpian dagoen erantzukizun publikoaren es-talkia altxa dezatela, titulartasun publikoari, oinarriko eskubideen bermeari dago-kionez, haien antolamenduan datxezkion betebeharrak bere eginez, horrela jaiak herritar guztien kultura ondarea direla ere bermatuz.

#### Eusko Jaurlaritzari:

- Euskadiko Autonomia Erkidegoko tokiko jairik garrantzitsuenak titulartasun pu-blikoko ondare komun gisa gordetzea eta, horrela, gure sistema demokratikoaren araberakoak ez diren xede partikularrak dauzkaten taldeek haietaz jabetzeko aukera saihestea bermatzeko, behar diren zuzenbide tresnak sortzeko aukera azter dezala –herritar guztien kultura ondare ukiezina izendatuz–.

#### Euskal lurralde historikoetako foru aldundiei:

- Euren eskura dauden tresna guztiak erabiliz, euren lurraldeko udal guztiei erabakita-sunez lagun diezaietela, jaietan emakumeen eta gizonen berdintasun osoa lortzera bideratutako jenero ikuspegiko jai politikak susta ditzaten.

#### Euskal herri administrazio guztiei, euren eskuduntza esparruan:

- Emakumeen historia berreskuratzeko eta tradizioak emakumeek iraganetik euren ekarpena egin dieten gizarte errealitate berriari egokitu dakioken ideia bizirik heda-tzeko aktiboki lan egin dezaten.

- Jaietan emakumeek pairatzen dituzten bereizkeria egoerei antzemateko bitartekoak jar ditzatela, holako jarrerak publikoki salatuz, baita holako egoerek arduradun publikoen laguntza aktibo edo pasiboagatik jaso dezaketen euskarria ere.
- Gizarte sentsibilizazioko kanpainak sustatzea, eta hezkuntza arloan, berdintasunari, tradizioei eta emakumeek jaietan behar duten berdintasunezko partaidetzari buruzkoak ere bai, emakumeak baztertzten dituzten tradizioen edo jaien herri babeseko gizarte egoerak itzularazteko xedez.